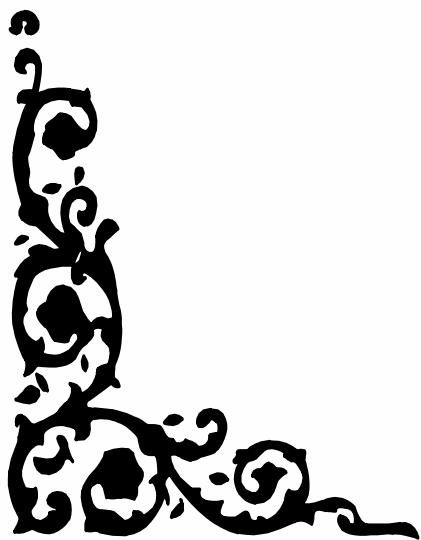

דברי משה

פרשת כי תשא

יעקב דה הז 8/7 רמות א' ירושלים

02 - 5715091

פרשת כי תשא

הטעם שנכתבה פרשת כי תשא בין פרשיות המשכן

פרשת כי תשא ממוקמת באמצע ארבעת הפרשיות העוסקות במשכן וכליו, היא ממוקמת בין הפרשיות תרומה תצוה עוסקות הציווי על בניית המשכן וכליו, לפרשיות ויקהל פקודי העוסקות בבניית המשכן והכלים בפועל.

וכבר עמדו רבותינו שאין זה המיקום הטבעי של פרשה זו לפי הסדר הכרונולוגי של התרחשות האירועים, וזה לשון רש"י הקדוש: "מעשה העגל קודם לצווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות, וביום הכיפורים נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן". סדר כתיבת הפרשיות כאן אומרים חז"ל מסתמך על הכלל שאין מוקדם ומאוחר בתורה.

והנה, כלל זה שאין מוקדם ומאוחר בתורה, אינו פטנט בו משתמשים כאשר אין הסבר מניח את הדעת לשינוי בסדר האירועים, בדרך כלל יש הקפדה על סדר התרחשותם, במקומות מסוימים ובכוונה תחילה הקדימה התורה את המאוחר או איחרה את המוקדם, וזה כדי להעביר לנו מסר מסוים, וצריך לברר מה באה התורה לרמוז לנו בזה?

יתכן לומר שרצון התורה הקדושה בזה היא, שנכיר ונעמוד על עוצמת החטא הנורא של עשיית העגל, חטא שבעקבותיו ביקש הקדוש ברוך הוא להביא כליה על שונאיהם של ישראל: "ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם, ואעשה אותך לגוי גדול". חומרת העונש יש בה כדי להעיד שאין מדובר בסתם חטא, עבודה זרה מצד

עצמה היא מהחמורות שבאיסורים, אבל כאשר הדבר נעשה בעיצומו של מעמד הר סיני, עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו, כל אלה העצימו את ממד הפגיעה בקדוש ברוך הוא, ובכפיות טובה מצד כלל ישראל כלפי מי בחר בנו מכל העמים, ומעם של עבדים הפך אותנו לממלכת כוהנים וגוי קדוש.

הרמב"ן זצ"ל בתחילת פרשת תרומה כותב, שבניית המשכן היה כדי להנציח את השראת השכינה שהיתה במעמד הר סיני, לדעת חז"ל במדרש בחינה זו היא תכלית בריאת העולם, להשרות שכינתו בתחתונים, לשון חז"ל: "הקדוש ברוך הוא התאוה שתהיה לו דירה בתחתונים כשם שיש לו בעליונים", וכבר דקדקו רבותינו השל"ה הקדוש והאלשיך הקדוש מדברי התורה "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, שעיקר הכוונה בזה לא היתה השראת השכינה באהל מועד, אלא בתוך כל אחד ואחד מכלל ישראל.

בפרשת תרומה הבאנו מדברי רבותינו, שעיקר השראת השכינה באדם היא רק באמצעות לימוד ועסק התורה הקדושה, כדברי חז"ל במסכת אבות: "מנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה כנגדו, שנאמר כל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך ובירכתיך, לכן התנה הקדוש ברוך הוא את קיום העולם בקבלת התורה, כי רק באמצעותה ועל ידה יתכן שתשרה השכינה בתוכנו שהיא תכלית בריאת העולם.

מעתה צא וחשוב! כמה הכרת הטוב צריכה להיות לכלל ישראל כלפי הקדוש ברוך הוא, שפדה אותם מבית עבדים, וקירבם להר סיני, ונתן להם תורה ומצות, שבאמצעותם יזכו להיות היכל ומדור לשכינה הקדושה.

לכן היה הכעס גדול על כלל ישראל מצד הקדוש ברוך הוא, לא רק על עצם הסגידה לעבודה זרה, אבל גם ואולי בעיקר על העיתוי,

בעיצומו של מעמד הר סיני, בעיצומה של נתינת התורה, תוך כדי ההטבה כזו כפיות טובה כלפי הי"ת.

מטעם זה נכתב סיפור חטא העגל באמצע ארבעת הפרשיות העוסקות בבניית המשכן, אחר שקראנו בפרשיות תרומה תצווה על הרצון של הי"ת להשרות את שכינתו בתוכנו, ומשם עוברים לסיפור של חטא העגל, אנו מתמלאים בושה וכלימה על כפיות טובה שהיתה בחטא זה, ויכולים אנו להבין את העונש הקשה שביקש הי"ת להביא על שונאיהם של ישראל.

מהלך זה הוא לשיטת רש"י הקדוש בשם רבותנו, שפרשת כי תישא נכתבה שלא במקומה, אכן דעת הרמב"ן היא שכך הוא סדר התרחשותם של האירועים, בתאריך ז' בסיון היה מעמד הר סיני, משה עלה אל ראש ההר, שם הוא קיבל את הציווי לבנות משכן, אחר ארבעים, ביום בתאריך י"ז בתמוז הוא יורד עם לוחות הברית, ראה שחטאו בעגל השליך את הלוחות מידי ושב, שוב עלה אל ההר ואחר ארבעים יום, ביום הכיפורים ה' סלח לכלל ישראל, אז החלו לאסוף את התרומות למשכן ולבנותו.

הסיבה שרש"י מיאן לפרש את סדר כתיבת הפרשיות כפי שכותב הרמב"ן, היא משום שלפירוש הרמב"ן שהציווי לבנות משכן היה קודם לחטא העגל, כאשר היה משה רבנו עם הקדוש ברוך הוא בשמים, אז הרי היו כלל ישראל במצב רוחני מרומם מאוד, במסכת שבת (קמו.) מובא שבשעה שעמדו ישראל על הר סיני פסקה מהם זוהמת הנחש, תוקן אצלם הפגם של חטא אדם הראשון¹, ומנין לנו

¹ בזוהר הקדוש פרשת כי תישא [דף קצב עמוד א] על הפסוק פרקו נזמי הזהב, שואל וכי לא הוה לון דהבא אחרא, [במסכת בכורות (ה):] איתא "שאיין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים". עונה הזוהר הקדוש: "אלא אמר אהרן בעוד דאית לון קטטה בבניהו ובנשייהו יתעכבון וביין כך ייתי משה", אכן בזוהר פרשת פקודי [דף רכד עמוד א] איתא "דכל דהבא דהוה

שגם לאחר שחטאו בעגל, שחזרה ודבקה בהם שוב הזוהמה, שגם במצב זה הקדוש ברוך הוא מוכן להשרות את שכינתו בתוכם, אדרבא אחר חטא העגל אומר הקדוש ברוך הוא למשה: "ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם", ולא מצינו ציווי מחודש אחר חטא העגל, שעדיין חפץ הוא בבניין המשכן והשראת השכינה בתוכנו.

בדעת הרמב"ן נראה, שהציווי הראשון שנאמר למשה במעמד הר סיני לבנות משכן, לא היה מותנה במצבם העכשווי, משום שהיו צדיקים גמורים ופסקה זוהמתם, אלא שגם אם יחטאו חס ושלום ויפלו מדרגתם, גם אז יהיה ציווי זה תקף אם יעשו תשובה, מטעם זה לא נאמר ציווי מחודש לבנות את המשכן אחר חטא העגל, אלא בנו אותו משה רבנו בעזרת בצלאל ואהליאב בן אחיסמך מכוח הציווי הראשון שנאמר לו, שנשאר בתקפו גם לאחר החטא.

זהב וכסף ונחושת

בן שלל התרומות שנדרשו בני ישראל להביא לבניית המשכן, מזכירה התורה בפרשת תרומה שלושה סוגי מתכות: "וזאת התרומה אשר תיקחו מאתם, זהב וכסף ונחושת"².

בחז"ל יש דיון מה איזו מתכת יותר חשובה, הכסף או הזהב, לדברי הכול הנחושת היא הפשוטה שבהן.

וצריך להבין למה השתמשו בבניית המשכן בנחושת, לצורך בניית משכן לה', מן הראוי להשתמש בזהב בלבד³, שהרי אין עניות

עמהון ואשתכח עמהון יהבו לארמת משכנא". את כל זהבם נתנו כלל לבניית המשכן, לכן ביקש שיביאו מהזהב שהיה באזניהם, אם כן מדובר באנשים רמי מעלה, שהתשוקה שלהם להיות משכן לשכינה היתה גדולה, עד שהיו מוכנים לוותר על כל ממונם בשבילה.

² בעולם קיימות עשרות סוגי מתכות, מכולן נבחרו לבניית המשכן רק שלושה, זהב, כסף, ונחושת.

³ זה לשון הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (פרק א הלכה יא) אם יכולין לטוח אותו בזהב ולהגדיל במעשיו הרי"ז מצוה

במקום עשירות, או לכל היותר בזהב וכסף, למה נתבקשו להביא גם נחושת ?

ביאור הדברים הוא, ששלושת המתכות הנזכרות, הזהב הכסף והנחושת, מסמלות כל אחת מהן דרגה אחרת בכלל ישראל.

הכסף רומז לצדיקים שבעם ישראל, כך נאמר במסכת חולין (צב.) : "כסף אלו צדיקים", [צבע הכסף הוא לבן, רמז למעשי הצדיקים שהם לבנים, כן מפרש רש"י את הפסוק בספר קהלת (פרק ט פסו' ח) : "בכל עת יהיו בגדיך לבנים" התקן עצמך בכל שעה במעשה טוב].

הנחושת שהיא הפחותה שבין שלושת המתכות, היא מרמזת לרשעים שבעם ישראל, [השורש של המילה נחושת הוא נחש, וזה מרמז ליצר הרע שהוא הנחש הקדמוני].

הזהב, מרמז לבעלי התשובה, [זה"ב ר"ת ז'ה הישב ב'תשובה], שלדברי רבי אבהו במסכת ברכות (לד:) מעלתם גדולה אף מזו של צדיקים גמורים : "מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין"⁴.

⁴ והרמב"ם פירש את דברי רב אבהו כפשוטם, שבמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד מפני מעלתן של בעלי התשובה שהיא למעלה מזו של הצדיקים הגמורים.

אכן בחידושי המהרש"א למסכת ברכות שם כותב, שדבר רחוק מן השכל הוא שיהיה לבעלי תשובה מעלה יתירה על הצדיקים הגמורים, כך כותב גם רבנו תם בספר הישר (פרק ו') : "אפילו שב בתשובה גמורה לא יזכה למעלת הצדיקים הטהורים אשר מימיהם לא עשו עבירה וכו', והשכל יורנו כי מנשה בן חזקיה עשה תשובה אשר כמוה לא עשה איש, והפליג נפשו בעינוי בעבודת האל כל ימיו, ולא הגיע למעלת משה רבנו עליו השלום ולא למעלת דוד מלך ישראל אשר היה מנעוריו ירא אלוקים" עכ"ל וצ"ב. [אפשר שכיון שהבעל תשובה יש לו חותם מאת הי"ת שלא ישוב לכסלה עוד, כמו שכותב הרמב"ם (פ"ב מהל' תשובה הל' ב) "ומה היא התשובה ? הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו, ויגמור בלבו שלא יעשאו עוד, שנאמר יעזוב רשע דרכו

הנחושת כמו הכסף והזהב נטלה גם היא חלק בבניית המשכן, המסר בזה הוא, שהדרישה של הקדוש ברוך הוא "ועשו לי מקדש", היא לא רק מהצדיק, פרוש ומובדל מענייני החומר לגמרי, לקחת את אותם דברים גשמיים הנדרשים לצורך קיומו, ולהפוך אותם לעבודת ה', לקיים בהם "בכל דרכך דעהו".

אלא גם לרשעים, אותם ששקועים עד צוואר בעמקי החומר והתאוות, גם אליהם פונה הקדוש ברוך הוא ומבקש "עשו לי מקדש", לפרוש מן החטא, ולהכשיר את עצמם לבחינה של "ושכנתי בתוכם", ואז זוכים לדרגה גבוהה מזו של הצדיקים.

לשיטת רש"י בשם חז"ל, שהציווי על בניית המשכן נאמר למשה רבנו לאחר שחטאו ישראל בעגל, בניית המשכן לשיטה זו באה לתקן את חטא העגל⁵.

כידוע שתהליך התשובה תלוי ומותנה בשלושה שלבים, רבנו יונה זצ"ל בספר שערי תשובה (שער א אות י – יב) מכנה אותם "עיקרים", והם א. וידוי ב. חרטה ג. עזיבת החטא.

שלושה עיקרים אלה באים לידי ביטוי בשלושת המתכות שנדרשו לבניית המשכן, הזהב הכסף והנחושת, כל אחת מהן מסמלת שלב אחר בתהליך של עשיית התשובה, מהצעד של עזיבת

וגו', וכן יתנחם על שעבר, שנאמר כי אחרי שובי נחמתי, ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר ולא נאמר עוד אלוהינו למעשה ידינו וגו', וכו' עכ"ל.

לעניין זה הבעל תשובה גדול ממי שלא חטא מימיו, שעליו אין עדות זו [ודומה זה למה שכותב הרמב"ם בפירושו למשנה מסכת פרה פרק ג (משנה ב) "ואין הבדל בין האדם שלא נטמא כלל במת או שנטמא כל ימיו וטבל והוזה עליו שלישי ושביעי, ולא עוד אלא שזה שהוזה עליו יש לו מעלה יתרה בטהרה, לפי שהכתוב כבר גזר עליו שהוא טהור" וכו' עיי"ש].

⁵ כן לשון חז"ל במדרש שמות רבה (פרשה נא סימן ח) : "אמר הקדוש ברוך הוא יבא זהב המשכן ויכפר על זהב העגל".

החטא, שמקביל לביאה אל המשכן, ועד להפיכתו לבעל תשובה, וחזרתו להיות משכן לשכינה הקדושה.

הנחושת הפחותה סימלה את השלב של האדם מיד אחר הנפילה בחטא, הוא מלווה בתחושת ריחוק מהקדוש ברוך הוא⁶, לבו מבקש לשוב ולהתקרב אל ה', להתנקות מטומאת החטא, לחזור למצב שבו היה קודם החטא.

מהנחושת עשו את אדני החצר, בתוכם היו קבועים עמודי החצר, שעליהם נמתחו הקלעים, הם היו מעטפת חיצונית למשכן, זו שלמעשה הבדילה בין הקודש לחול.

הבא להיטהר, להיכנס אל המשכן, בטרם כניסתו אל הקדש, פוגש הוא תחילה באדני הנחושת.

לא אחת מנסה היצר הרע לייאש את האדם אחר נפילתו בחטא, הוא מספר לו שאחר שחטא והמרה את פי הקדוש ברוך הוא, הוא כבר אינו רצוי אצלו, שאין הקדוש ברוך הוא חפץ עוד בקרבתו⁷.

אדני הנחושת באו לרמוז לו, שאל לו להתעסק עם דברי היצר הרע, עליו להיות נחוש בהחלטה שלו להתקרב אל ה', להיות עז כנמר⁸ מול כל מפריעים, ולהיכנס אל הקודש, אל עולם התשובה.

⁶ כן לשון הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק ז הלכה ו): "אמש היה זה שנאו לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה". ושם (הלכה ז): "אמש היה זה מובדל מה' אלהי ישראל שנאמר עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלוהיכם, צועק ואינו נענה".

⁷ עיי' רמב"ם הלכות תשובה (פרק ז הלכה ד): "ואל ידמה אדם בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני העונות והחטאות שעשה".

⁸ הנחושת מסמלת את מידת ה"עזות", עיי' פירוש רש"י לספר שמות (פרק כז פסוק ב) שהמזבח היה מצופה נחושת, כדי לכפר על עזות מצח, שנא' ומצחך נחושה, ובפירוש האלשיך זצ"ל שם כותב, שהיה בזה גם רמז לשב בתשובה, שבל ישמט מלשוב ולהקריב קרבן מפני הבושה, שיראו וידעו את אשר חטא, כי אם אדרבה יהיה עז כנמר, כי מנחשת שהוא עזות מצח להודות על אשר חטא, יעשה צפוי קדושה על המזבח, ולזכות רב יחשב לו עיי"ש.

שם בתוך הקודש, מיד בכניסה אל חצר המשכן, הוא יפגוש בכיור, גם הכיור כמו האדנים היה עשוי מנחושת⁹, ולא מסתם נחושת, אלא הנחושת שממנה עשו את המראות הצובאות: "ויעש את הכיור נחושת, ואת כנו נחושת, במראת הצובאת אשר צבאו פתח אהל מועד".

רש"י הקדוש בפרשת ויקהל¹⁰ כותב: בנות ישראל היו בידן מראות, שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן, מפני שעשויים ליצר הרע, אמר לו הקדוש ברוך הוא קבל, כי אלו חביבין עלי מן הכל.

בכיור היה הנכנס אל המקדש רוחץ את ידיו ורגליו, רמז לחוטא שהיה קשור עם היצר הרע, שכדי להתקרב אל הקדוש ברוך הוא, צריך תחילה לרחוץ את עצמו מהחטא, ולקבל עליו שלא לעשות שוב, כדברי ישעיהו הנביא¹¹: "יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבתיו, ורק אז "וישב אל ה' וירחמהו", שזה כולל "עזיבת החטא וקבלה לעתיד"¹².

רק אז היה רשאי הכהן להיכנס אל עזרה, שם כבר הוא ראה אדנים עשויים מכסף, רמז למעשים המתוקנים, שעל ידי התשובה מתקנים כל הפגמים¹³ שנעשו על ידו.

⁹ הוא הכלי היחיד שנעשה כולו מנחושת.

¹⁰ פרק לח פסוק ח

¹¹ פרק נה פסוק ז

¹² בן לשון הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק ב הלכה ב): "ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד שנאמר יעזוב רשע דרכו ... ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם".

¹³ זה לשון הרמב"ל בספר ספר מסילת ישרים (פרק ד): "מדת הרחמים היא הנותנת ... ושהתשובה תנתן לחוטאים בחסד גמור, שתחשב עקירת הרצון כעקירת המעשה, דהיינו, שבהיות השב מכיר את חטאו ומודה בו ומתבונן על רעתו ושב ומתחרט עליו

רק אחר התהליך הזה, היה הכהן מורשה להיכנס פנימה, אל
המקדש ממש, ששם היו מונחים כלי הזהב, שהם רמז לדרגת הבעל
תשובה כפי שנתבאר.

חרטה גמורה דמעי קרא כחרטת הנדר ממש, שהוא מתנחם לגמרי, והיה חפץ ומשתוקק
שמעולם לא היה נעשה הדבר ההוא, ומצטער בלבו צער חזק על שכבר נעשה הדבר,
ועוזב אותו להבא ובורח ממנו, הנה עקירת הדבר מרצונו, יחשב לו כעקירת הנדר
ומתכפר לו. והוא מה שאמר הכתוב: וסר עונך וחסאתך תכפר, שהעון סר ממש
מהמציאות ונעקר "עכ"ל.

